

Cirkulärnr: 2002:98
Diariernr: 2002/2251
Handläggare: Margareta Erman
Sektion/Enhet: Socialtjänst, skydd och säkerhet
Datum: 2002-10-29
Mottagare: Handikappomsorg
Individ- och familjeomsorg
Rubrik: Ersättningar vid familjehemsvård av barn, unga och vid
förälder/barnplaceringar
Ersätter: 1992:33
Bilagor: Ansvarsförsäkring för person i familjevård eller liknan-
de

2002-10-29

*Sektionen för Socialtjänst, skydd och säkerhet
Margareta Erman*

Handikappomsorg
Individ- och familjeomsorg

Ersättningar vid familjehemsvård av barn, unga och vid förälder/barnplaceringar

Detta cirkulär ersätter cirkulär 1992:33.

Svenska Kommunförbundet lämnar, till vägledning för socialnämnderna, rekommendationer avseende arvoden och omkostnadsersättningar till familjehem. Familjehemsersättningarna avser placerade barn och unga samt föräldrar och barn som är placerade tillsammans.

En nyhet är att arvodena, från och med år 2003, beräknas med utgångspunkt i löneutvecklingen inom olika vårddyrken och inte utifrån prisbasbeloppet. Omkostnadsersättningen beräknas som hittills utifrån prisbasbeloppet.

Många ungdomar är kvar i familjehemmet till dess de avslutat sin skolgång vid ca 19 års ålder. Våra rekommenderade ersättningar har anpassats till detta förhållande och omfattar ungdomar t.o.m. 19 år. Ungdomar som går i sär-gymnasium eller motsvarande avslutar många gånger sin skolgång först vid 21 till 23 års ålder och stannar ofta kvar i familjehemmet under denna tid. För dessa placeringar föreslås att rekommendationerna tillämpas under hela familjehemstiden.

Förbundet kommer att lämna underlag för årliga justeringar av arvodet i förhållande till löneutvecklingen inom vård- och omsorgsyrkena samt årliga justeringar av omkostnadsersättningen i förhållande till förändringar i prisbasbeloppet.

Uppdraget som familjehem

Familjehemsföräldrar är uppdragstagare åt socialnämnden och inte anställda. Deras uppdrag ersätts med ett arvode som varierar i storlek beroende på hur omfattande arbetsinsatsen bedöms vara.

Arvodet är en skattepliktig inkomst, som beskattas som inkomst av tjänst. Det kan fördelas mellan familjehemsföräldrarna eller uppbäras av en av dem enligt deras önskemål.

Socialnämnden drar preliminärskatt och betalar sociala avgifter. Uppdraget berättigar inte till semesterlön eller semesterersättning.

Arvodet är såväl sjukpenninggrundande som pensionsgrundande. Det berättigar däremot inte till tjänstepension.

Kommunen skall inte betala sjuklön under de första fjorton dagarna av en sjukperiod eftersom det inte föreligger något anställningsförhållande. För att få sjukpenning skall familjehemsföräldrarna sjukanmäla sig direkt till försäkringskassan.

Tiden med familjehemsuppdraget ger inte rätt till A-kassa.

Arvodet

Arvodet följer löneutvecklingen i vård- och omsorgsyrken. Det innebär att arvodet omräknas varje år med den procentsats som motsvarar den senast kända genomsnittliga löneökningen för dessa yrkesgrupper. Uppgifter om den procentuella löneökningen hämtas årligen från förbundets lönestatistik.

Det förekommer att arvoden har fastställts på en nivå överstigande rekommendationerna. Höjning av sådana arvoden prövas särskilt i varje enskilt fall och bestäms till den nivå som parterna kommer överens om. Förbundet lämnar ingen rekommendation i denna del.

Omräkningen gäller fr.o.m. den 1 januari respektive år.

Arvodet fastställs till en bestämd summa per månad. Vanligtvis fastställs nivån vid placeringen, men vid behov kan nytt belopp fastställas vid ett senare tillfälle. Det kan ibland vara svårt att bedöma arbetsinsatsen och därmed arvodets storlek vid en nyplacering. Arvodet kan då sättas för en begränsad period t.ex. 3 månader varefter det bör finnas bättre förutsättningar att fastställa nivån. Arvodet är uppdelat på två åldersklasser, 0-12 år samt 13-19 år. Det sker ingen automatisk uppräknings av arvodet då ett redan placerat barn fyller 13 år. Om det är motiverat kan arvodet höjas när som helst under en placering oavsett barnets ålder.

Barn och unga som placeras i familjehem har vanligtvis sociala problem, funktionshinder eller andra påtagliga störningar av varierande grad. De förslag till arvodering som förbundet lämnar har tagit hänsyn till detta. Förbundets förslag till arvodering gäller oavsett om placeringen sker med stöd av socialtjänstlagen (SoL), lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

I det följande lämnas exempel på förhållanden som, ensamma eller tillsammans, kräver ökade arbetsinsatser och motiverar en höjning av arvodet inom ramen för förbundets förslag:

* starkt utagerande beteende: bråkighet, impulsdrivenhet, aggressivitet

- * starkt hämmat beteende: passivitet, depressivitet, ängslighet, inbundenhet
- * specifika skolproblem såsom skolk, anpassningsproblem, konflikter
- * missbruk av beroendeframkallande medel
- * negativt beteende: snatteri, kriminalitet, associalitet, vagabondering, prostitution
- * fysiska och psykiska funktionshinder, begåvningshandikapp
- * neurologiska symptom, enures, encopres, sömnsvårigheter
- * kroppslig sjukdom av kronisk karaktär, allergier, eksem och liknande som ställer krav på särskilda insatser
- * omfattande kontakter med sjukvården, barn- och ungdomspsykiatri och myndigheter
- * omfattande kontakter med anhöriga eller andra närstående personer.

Det kan förekomma att ett enskilt barn har så omfattande behov av vård och omsorg att det finns skäl att fastställa arvodet till en högre nivå utanför ramen för förbundets förslag.

Arvode som kompensation för inkomstbortfall

Vid alla placeringar är det rimligt att en vuxen avstår från förvärvsarbete och finns i hemmet under en inskolningstid. Nämnden och familjen skall ha kommit överens om detta i förväg och tidsbegränsat denna period. En sådan inskolningsperiod kan givetvis förlängas om det behövs.

Under vårdtiden kan det inträffa händelser med barnet som gör att en familjehemsförälder måste avstå från förvärvsarbete några dagar eller en kortare tid. I dessa situationer kommer familjehemsföräldern att förlora inkomst från sitt ordinarie arbete. Nämnden föreslås ersätta denna inkomstförlust inklusive semesterersättning under såväl inskolningsperioden som när någon i familjehemmet tillfälligtvis måste stanna hemma.

Det förekommer att nämnden, med hänsyn till det placerade barnets behov, kräver att en vuxen skall finnas hemma under en längre period. Det kan t.ex. bli aktuellt vid en spädbarnsplacering, för barn med sjukdomar eller svåra funktionshinder. En sådan period skall tidsbegränsas och kan förlängas vid behov. Familjer som tar tjänstledigt från sitt ordinarie arbete för att utföra ett sådant familjehemsuppdrag förlorar därmed sin förvärvsinkomst. Nämnden föreslås kompensera detta inkomstbortfall inklusive semesterersättning.

Kompensation för inkomstbortfall utbetalas jämsides med det arvode som fastställts utifrån barnets vårdbehov.

Omkostnadsersättning

Svenska Kommunförbundet lämnar, efter samråd med Riksskatteverket, rekommendationer beträffande nivåer på omkostnadsersättningar. Avsikten med de centrala rekommendationerna är att underlätta tillämpningen av

skattelagstiftningen och avdragsmöjligheterna vid deklarationen. Familjehemsföräldrarna får i princip göra avdrag i deklarationen med ett belopp som svarar mot omkostnadsersättningen.

I de fall socialnämnden betalar en högre omkostnadsersättning än den centrala rekommendationen skall nämnden kunna redovisa den ekonomiska beräkning som ligger till grund för ersättningen. Skälen för den högre ersättningen skall noteras i familjehemsakten.

Om det begärs av skattemyndigheten skall familjehemmet kunna få ett intyg där skälen till den högre omkostnadsersättningen redovisas. Den omkostnadsersättning som utbetalats skall redovisas på kontrolluppgiften till skattemyndigheten. Det görs inget skatteavdrag och det betalas inga sociala avgifter på omkostnadsersättningen. Omkostnadsersättningen är varken sjukpenning- eller pensionsgrundande.

Principerna för omkostnadsersättningen

Omkostnadsersättningen är till för att täcka de merkostnader som familjen får när den tar emot den placerade. Ersättningen utgörs dels av en åldersfördelad schablon, som kallas grundkostnad, dels av tilläggskostnader som beräknas individuellt efter det placerade barnets speciella behov. Omkostnadsersättningen höjs när barnet fyller 13 år. Ersättningen följer kostnadsutvecklingen genom att vara knuten till prisbasbeloppet.

Grundkostnad

Grundkostnaden beräknas täcka den placerades normala och löpande behov för försörjning och livsföring och beräknas lika för alla i åldersgruppen.

I grundkostnaden ingår kostnader för den placerades livsuppehälle och dennes del i de gemensamma hushållsutgifterna. Exempel på sådana utgifter är livsmedel, kläder, skor, personlig hygien, fickpengar, lek och fritid, förbrukningsvaror, möbler, husgeråd, textilier, TV, telefon. Hänsyn har tagits till ökad förbrukning av elström, vatten och normalt slitage.

Ersättningen utgår från att familjehemmet tar emot den placerade i sin befintliga bostad, vilket innebär att placeringen inte medför högre bostadskostnad eller högre hyra.

Konsumentverkets beräkningar av kostnader för olika hushåll och barn i olika åldrar har beaktats vid beräkningen av omkostnadsersättningens storlek. Nivån är satt med beaktande av att de placerade barnen har stora behov liksom att familjehemmen vanligen har en högre standard än den som ligger till grund för Konsumentverkets beräkningar.

Tilläggskostnader

Den placerades individuella behov kan medföra att ersättning skall betalas för utgifter utöver grundkostnaden. Exempel på sådana kostnader är barntillsynsavgift, kostnader för att hålla kontakt med föräldrar, glasögon eller linser, läkarvård och medicin, kostsamma fritidsaktiviteter såsom ishockey, ballett, ridning, utförsåkning och semesterresor.

De faktiska kostnaderna beräknas utifrån den vårdplan som upprättats. Ersättningen kan betalas ut i samband med att en viss utgift uppkommer eller schabloniseras och betalas ut månadsvis.

Allmänt barnbidrag respektive studiebidrag

Allmänt barnbidrag som utbetalas till familjehemmet reducerar nivån på den omkostnadsersättning som kommunen betalar dvs den framräknade omkostnadsersättningen (merkostnaden) finansieras dels av barnbidraget dels av ersättning från kommunen.

Studiebidrag som utbetalas till den unge reducerar omkostnadsersättningen på samma sätt som när det gäller barnbidraget. Den unge skall då klara en del av sina utgifter själv.

Kostnader under förberedelsen

Familjehemsföräldrar kan ha kostnader inför placeringen och för att förbereda barnets ankomst. Det kan vara fråga om att de tar ledigt från sina arbeten för att träffa socialnämndens företrädare, för att träffa barnet och dess vårdnadshavare, för kontakter med skolan och liknande.

Dessa förberedelser innebär dels att de kan ha förlorat inkomst dels att de fått vissa omkostnader. Nämnden föreslås ersätta den förlorade arbetsinkomsten som ett tillägg till arvodet och kostnaderna i form av omkostnadsersättning.

Utrustning inför placeringen

Kläder m.m.

Socialnämnden ansvarar för att de som placeras i familjehem är utrustade med de kläder som behövs för den närmaste årstiden. Det kan även finnas behov av leksaker och fritidsutrustning m.m.

Vad som skall köpas beror på hur behovet ser ut, vad barnet redan har och hur länge placeringen förväntas pågå.

Det kan vara lämpligt att familjehemmet tillsammans med barnet eller den unge planerar inköpen och inhandlar efter behov.

Basutrustning

Familjehemmet behöver eventuellt utrusta det rum som barnet skall bo i. Socialnämnden föreslås stå för kostnaderna för den utrustning som kan behöva inköpas. Vilken utrustning som behöver skaffas får bedömas utifrån den tänkta längden på placeringen, den placerades ålder och behov.

Övriga kostnader

Socialnämnden har kostnader för vården utöver arvoden och omkostnadsersättningar till familjehemmet. Sådana kostnader skall betalas direkt från socialnämnden och inte betalas via familjehemmets omkostnadsersättning.

Exempel på kostnader som kan bli aktuella är familjehemmets fortbildningskostnader, kostnader för handledning, kostnader för eventuell avlastning eller korttidsvistelse för barnet. Det handlar således om kostnader som skall betalas till annan än familjehemmet.

Dessa utgifter skiljer sig från kostnader för t.ex. resor för att hålla kontakt med föräldrar och andra närstående, barnomsorgsavgiften vilka är utgifter som skall ingå som en tilläggskostnad i omkostnadsersättningen.

Avtal

Socialnämndens och familjehemmets åtaganden skall regleras i avtal. Huvudregeln är att ett avtal skall ha ingåtts innan barnet placeras. Ibland sker en placering akut och det finns därför inte tid att ingå avtal före placeringen. I en sådan situation är det viktigt att i familjehemsakten notera vad som inledningsvis överenskommit om t.ex. ersättningar. Socialnämnden ansvarar därefter för att ett avtal mellan parterna upprättas med det snaraste.

Det är viktigt att parterna reglerar vad som skall gälla mellan dem och för vårdens genomförande. I avtalet skall anges uppdragets omfattning, uppsägningstid, parternas rättigheter och skyldigheter samt ersättningar och utbetalningar.

Ett avtal bör vara aktuellt. Det innebär att det bör ses över och vid behov justeras t.ex. för att barnets situation ändrats eller vårdplanen reviderats på ett sätt som får konsekvenser för vårdens genomförande och nivån på ersättningen.

Såväl arvode som omkostnadsersättningar kan ändras när som helst under en placering om det finns skäl för detta.

Uppsägningstid

Socialnämnden skall i sitt avtal med familjehemmet reglera uppsägningstiden. Uppsägningstiden kan vara från 1 månad upp till 3 månader d.v.s. densamma som vid anställningar. Den längre uppsägningstiden har framför allt betydelse i ärenden där nämnden planerat för och familjehemsföräldrarna ställt in sig på en långvarig placering och/ eller då nämnden krävt att någon i familjehemmet skall avstå från förvärvsarbete på grund av uppdraget.

Nämnden bör planera avslutningen på vården så att placeringen avslutas inom ramen för uppsägningstiden. Uppsägningen skall vara skriftlig och översändas i brev med mottagningsbevis.

I de fall barnet lämnat familjehemmet oplanerat skall nämnden ta ställning till om avtalet skall sägas upp eller om hemmet skall finnas tillgängligt för barnets fortsatta placering.

Om nämnden beslutar att barnet inte skall återvända till familjehemmet skall familjehemmet sägas upp. Under uppsägningstiden föreslås att ersättning lämnas enligt följande:

* Arvodet, inklusive kompensation för inkomstbortfall, utbetalas i sin helhet under uppsägningstiden.

* Hela grundomkostnadsersättningen betalas under de första fjorton dagarna och upphör därefter.

* Tilläggskostnader i omkostnadsersättningen ersätts under de första fjorton dagarna i den mån det finns sådana kostnader.

I de fall familjehemmet avsäger sig uppdraget, och den placerade inte tas emot i hemmet under uppsägningstiden, föreslås att ersättning lämnas enligt följande:

* Arvodet, inklusive kompensation för inkomstbortfall, och hel omkostnadsersättningen betalas till och med sista placeringsdagen.

Förälder/barnplaceringar

Det förekommer att föräldrar och barn placeras tillsammans i familjehem.

I en del fall sker placeringen för att föräldern har problem och själv behöver den vård och omsorg som ges i familjehemmet samt även stöd i föräldrarollen. Barnet kommer att vara medplacerat. Barnets förälder förväntas själv ta ett stort ansvar för barnet.

I andra fall kan barnet vara den som behöver placeringen för att tillförsäkras den vård, fostran och det skydd som behövs. Föräldern är medplacerad för att föräldrar -barnrelationen inte skall avbrytas eller med förhoppning att en anknytning skall utvecklas. Familjehemmet är utvalt i första hand för att passa barnets behov och har det huvudsakliga ansvaret för barnet. Därmed finns en möjlighet att barnet får stanna i familjehemmet även om föräldern avbryter sin vistelse där.

Oavsett skälet till familjehemsplaceringen förväntas att familjehemmet tar ett ansvar för barnet. Socialnämnden föreslås därför betala arvode och omkostnadsersättningar för såväl förälder som barn.

Försäkringsskydd

Det är viktigt att enskilda personer som engageras för samhälliga vårduppgifter så långt som möjligt skyddas mot skador som den placerade kan förorsaka. I vissa fall kan skadorna bli omfattande. Det kan krävas höga ersättningar för att åtgärda och ersätta vad som skadats. Det kan röra sig om skador på såväl person som egendom. Mot bakgrund av detta är det viktigt att se över försäkringsskyddet.

Familjehemmet bör informeras om omfattningen av kommunens försäkringsåtaganden, skadeanmälningar och liknande.

Hemförsäkring

De olika försäkringsbolagen kan skilja sig beträffande vad som ingår i en hemförsäkring, Familjehemmet bör därför uppmanas att kontakta sitt försäkringsbolag för att kontrollera om försäkringen omfattar även den placerade

och förutsättningarna för detta, t.ex. kan krävas att barnet är folkbokfört i familjehemmet.

Familjehemmet skall kontakta socialnämnden när den placerade förorsakat skador som omfattas av hemförsäkringen som familjehemmet önskar ersättning för från kommunen. I de fall familjehemmet fått ta hemförsäkringen och eventuellt andra försäkringar i anspråk föreslås socialnämnden ersätta dem för självrisk.

Ansvarsförsäkringen

Ett viktigt komplement till familjehemmens hemförsäkringar är den ansvarsförsäkring som de flesta kommuner tecknat bl.a. för personer som placerats i familjehem. Vissa kommuner har inte tecknat sådan försäkring men åtar sig ett liknande ersättningsskydd för skador som den placerade förorsakat.

Ett exempel på försäkringsvillkoren i en kommuns ansvarsförsäkring visas i **bilaga 1**.

Skadeanmälan

När en skada, som kan omfattas av ansvarsförsäkringen, uppkommer skall familjehemmet omgående göra en anmäla till socialnämnden. Nämnden lämnar, utan egen värdering, anmälan vidare till sitt försäkringsbolag eller motsvarande. Det skall aldrig behöva uppstå en diskussion mellan socialnämnden och familjehemmet huruvida det rör sig om ett försäkringsfall eller inte. Detta är en fråga som försäkringsbolaget skall ta ställning till. Försäkringsbolaget tar kontakt med familjehemmet och utreder om detta är ett försäkringsärende och reglerar detta i förekommande fall. Nämnden står för självrisk i sin ansvarsförsäkring.

Socialnämnden bör ha rutiner för hur och till vem försäkringsärenden skall anmälas.

Barnets försäkringsskydd

Barnen som finns i barnomsorg, skolbarnsomsorg och skola är vanligtvis olycksfallsförsäkrade genom kommunen. Omfattningen på försäkringen kan variera. Nämnden bör kontrollera vad som gäller för det placerade barnet och vid behov komplettera försäkringsskyddet.

Uppdragstagarens försäkringsskydd

Uppdragstagaren – familjehemsföräldern – omfattas inte i sitt uppdrag av sådana kollektiva försäkringar avseende olycksfall och arbetsskada som gäller för anställda. De kan därför önska komplettera sitt försäkringsskydd, vilket de själv får ordna med.

Det är socialnämnden som avgör om familjehemmet skall få ersättning för premiekostnaden för en privat försäkring liknande den kollektiva olycksfalls- och arbetsskadeförsäkringen. Förbundet lämnar inga rekommendationer i denna fråga.

Skador förorsakade av annan

Skador som familjehemmet förorsakas av besökande till barnet t.ex. barnets föräldrar, anhöriga eller andra omfattas inte av kommunens ansvarsförsäkring.

Om familjehemmet har krav på ersättning i ett sådant fall får nämnden ta ställning till ersättningsfrågan. Det får bli en bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det är inte självklart att nämnden skall ersätta sådana skador eller förluster.

Kontrakterade jourhem

Kommunerna har i varierande omfattning behov av att kunna placera barn med kort varsel. För att tillgodose sitt behov knyter de en eller flera familjehem till sig som jourhem. Det förekommer även att flera kommuner gått samman kring ett antal jourhem.

Jourhemmen skall finnas till hands i akuta situationer och användas innan det står klart hur en mer långsiktig lösning skall ordnas. Lösningen kan innebära att barnet återvänder till föräldrahemmet eller placeras i familjehem eller i hem för vård eller boende, HVB, allt efter det enskilda barnets behov.

Jourhemmen bör reserveras för barn i akuta situationer såsom

* Sjukdom eller annan akut händelse med barnet eller i familjen som gör att barnet behöver placeras en kortare tid.

* Barn med beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU.

Familjehemsersättningar

Nedanstående omkostnadsersättning per månad är beräknade på 2003 års prisbasbelopp, 38 600 kr och gäller fr.o.m.1 januari 2003.

Arvodesnivån gäller fr.o.m. 1 januari 2003

Beloppen har avrundats till närmast högre 5 kronor.

Barn och ungdom

Rekommenderad omkostnadsersättning

Ålder	Grundkostnad		Tilläggskostnad högsta "skattefria"	
	Kronor	%	Kronor	%
0 – 12	3 380	105	4 825	150
13-19	3 860	120	5 470	170

Rekommenderad arvodesersättning fr.o.m. år 2003

Ålder	Förhöjt arvode, exempel			
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
0 - 12	3805	6070	7210	8535
13 - 19	4935	6070	7210	8535

Förälder-/barnplaceringar

Rekommenderad omkostnadsersättning per vuxen

Grundkostnad		Tilläggskostnad, högsta "skattefria"	
Kronor	%	Kronor	%
3860	120	5470	170

Rekommenderad arvodesersättning per förälder

Grundarvode		Förhöjt arvode, exempel		
Kronor		Kronor		Kronor
6070		7210		8535

Vid förälder-/barnplaceringar utgår arvode och omkostnadsersättning även för barnet.

Kontrakterade jourhem

Rekommenderad omkostnadsersättning fr.o.m. 2003

Fast omkostnadsersättning 1)				Rörlig omkostnadsersättning 2)
1-2 platser	%	3-4 platser	%	Fastställs individuellt enl principen för omkostnadsersättningar
805	25	1610	50	

Rekommenderad fast arvodesersättning fr.o.m. år 2003

1 plats	2 platser	3-4 platser
Kronor	Kronor	Kronor
8535	12320	17060

Endast fast arvodesersättning utgår.

- 1) Då inga barn finns placerade
- 2) Då barn finns placerade

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Sektionen för Socialtjänst, skydd och säkerhet

Anita Sundin

Margareta Erman